

könyvtárosaink írják

025.8
024.5

A KÖNYVÁLLOMÁNY JOBB KIHASZNÁLÁSÁÉRT

Napjainkban egyre több és több a jól képzett általános és szakműveltségű dolgozó az országban, nagy számban vannak a minden új iránt fogékony, a termelő munka módszereinek tökéletesítésén fáradozó mérnökeink és technikusaink, jól képzett szakmunkásaink, akik lépést akarnak tartani a tudomány és technika világszerte végbemenő fejlődésével, akiknek tudásuk gyarapítására irányuló igénye napról-napra sürgeti a könyvtári munka továbbfejlesztését, a könyvtári szolgáltatások kiszélesítését.

Az MSZMP művelődéspolitikai irányelvei is azt tűzik ki az OMK feladatául, hogy a szocialista ipar termelési kultúrájának növelését és korszerűsítését, a műszaki kutató munka támogatását, a szakmai képzettség emelését rendszeresen és tervszerűen a szakirodalom hatékony eszközével szolgálja. Ezen a téren az OMK jelentős, számokban is kifejezhető eredményeket ért el.

1960-ban a beiratkozott olvasók száma meghaladta a 8600-at /1959-ben 6840/, ebből

mérnök, technikus	39,2 %
ipari munkás	9 %
egyéb műszaki	6,2 %
egyetemi hallgató	21 %
egyéb foglalkozásu	35 %

A könyvolvasótermet 52 000 személy kereste fel /1959-ben 39 000/, akik 148 650 /1959-ben 107 460/ könyvtári egységet használtak. A látogatók száma az előző évhez képest 25 %-kal, a helyben olvasott kötetek száma pedig 23,7 %-kal emelkedett.

A helybenolvasók foglalkozás szerinti megoszlása 1960-ban

a következő volt:

mérnök, technikus	32,2 %	/1959-ben	37,8 %/
ipari munkás	5,5 "	"	6 "
egyéb műszaki	3,7 "	"	2,9 "
egyetemi hallgató	41,1 "	"	31,9 "
egyéb foglalkozású	17,5 "	"	22,2 "

A számokból kitűnik, hogy a könyvtárban csökkent a mérnök látogatók száma, és nőtt az egyetemistáké.

A helyben olvasott könyvek szakszerinti megoszlásából kiderül, hogy legtöbbet forgatták

a kémia-, vegyipar tárgyu műveket	/19,7 %/
a lexikonokat	/16,8 %/
az elektrotechnikai " "	/9,8 %/
a fizikai " "	/9 %/
a gépészeti " "	/5,6 %/
a matematikai " "	/5 %/
az ideológiai " "	/2,2 %/
stb.	

Nyelvszerinti megoszlást tekintve

a magyar nyelvű könyveket	59,2 %-ban
a német " "	21,1 %-ban
az orosz " "	3,9 %-ban

olvasták. A használt anyag nyelvszerinti megoszlásának értékelésekor figyelembe kell venni, hogy a fordítások természetesen a magyar nyelvű könyvek között jelentkeznek.

Köztudomású, hogy az olvasóterem a könyvtárhasználat egyik fontos tényezője. A mai nagy könyvtárakban a raktárak természetesen elkülönülnek, s így az olvasó közvetlen kapcsolatba a könyvekkel csak az olvasótermekben kerül. Az OMK 115 főruhelyes könyvolvasóterme - szakolvasótermek, kutatószobák hiányában - általános jellegű, mind a tudományos kutatóknak, szakmunkásoknak, mind az egyetemi hallgatóknak egyaránt rendelkezésére áll. Mindössze arra van lehetőség, hogy kutatók, dolgozók részére meghatározott számú helyet rendszeresen fenn-tartsunk.

A bevezetőben említettek megvalósítása érdekében a műszaki értelmiség és ipari munkásság munkájához nyújtott szakirodalmi szolgáltatások mennyiségének és színvonalának emelését szolgálja a könyvolvasótermünkben kísérletképpen bevezetett szerény, kis kötetsszámu /kb. 5000 kötet könyv/ u j s z a - b a d p o l c o s rendszer.

A szabadpolcos könyvtár kiépítésével az a célunk, hogy a haladó könyvtári elveknek és gyakorlatnak megfelelően a könyvtár használóinak figyelmét állományunk legújabb gyarapodására, új beszerzéseinkre irányítsuk. Lehetővé kívánjuk tenni, hogy az olvasók szinte azonnal megismerkedjenek a könyvújdonosságokkal, és minden kötöttség nélkül használhassák azokat, sőt azonnal ki is kölcsönözhessek. Ezért a legújabb megjelent és könyvtárunkba érkezett kiadványokból külön polcrészt hoztunk létre /kb. 2000 kötet/, amit "ÚJ BESZERZÉSEINK" c. összefogó felirattal láttunk el.

Ezen belül a kiadványokat két csoportra bontottuk: idegen nyelvű kiadványok és magyar nyelvű kiadványok, amire szintén külön felirat hívja fel a figyelmet.

Az idegen nyelvű kiadványok csoportja válogatás nélkül, tehát teljességgel tartalmazza az adott időszak /kb. 3 hónap/ beszerzéseit. A könyvek a szabadpolcra meghatározott számtól -számig, megtartva a raktári helyszámok sorrendjét, szakosítás nélkül kerültek elhelyezésre, úgy is mondhatnánk, hogy a "raktár vége" mindenkor az olvasóteremben van. Gondoskodunk természetesen arról is, hogy a többkötetes művek, sorozatok újabb kötetei és az újabb kiadások más helyszámuk ellenére is itt kapjanak helyet. Tekintettel arra, hogy az idegen nyelvű műveket szerény anyagi lehetőségeink miatt eleve csak korlátozott mennyiségben, válogatva szerezhettük be, újabb válogatás a szabadpolcra helyezéskor nem látszott indokoltnak.

A magyar nyelvű kiadványok csoportja a hazai szakirodalom legjelentősebb, válogatott anyagát - szakkönyvek, kongresszusi és népszerű kiadványok stb. - tartalmazza. Ez a csoport a szakirodalom iránti bármilyen szintű igény kielégítését szolgálja. A szabadpolcos könyvtár anyagát a havi új beszerzésekkel folyamatosan bővítjük, a három hónapnál régebbi könyveket pedig a raktárban helyezzük el.

Ennek a módszernek a kialakítását sok tüprengés, viták, különböző megbeszélések előzték meg. Végül mégis emellett döntöttünk, mert a könyvek állandó mozgatása, a folyamatos csere, az olvasótermi használat mellett lehetővé tett azonnali kölcsönzés szükségessé teszi az eredeti raktári helyszámok fenntartását, illetve a szabadpolcon a könyveknek meghatározott számtól-számig való elhelyezését. A szakosítástól legalább is addig, amíg nincs elég gyakorlati tapasztalatunk, elálltunk, mert megnehezítené a raktári dolgozók munkáját, és a külön szakcsoportokban való keresgélés lassítaná a kölcsönzést.

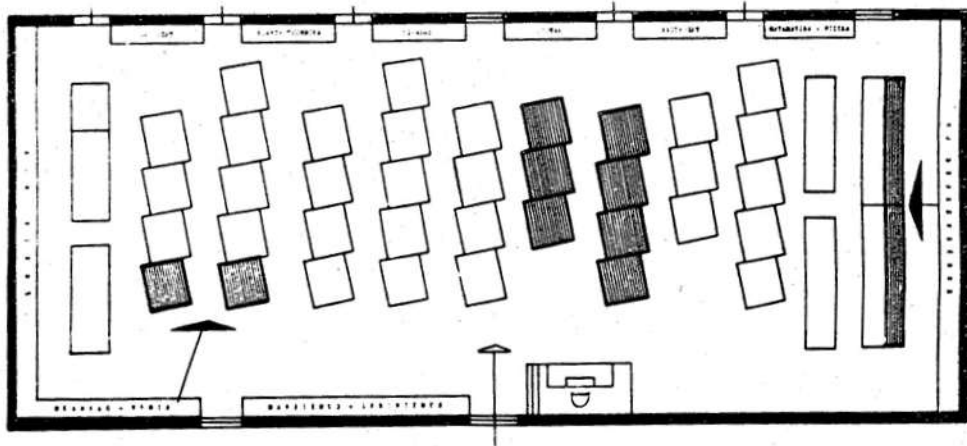
Az olvasóteremből kölcsönzött könyvek őrlapját a raktárban külön dobozban tároljuk.

1961. májusáig a könyvolvasóteremben kb. 1000 kötetes kézikönyvtári gyűjtemény volt. Az újabb igényeknek megfelelően kézikönyvtárunkat - lentebb ismertetett szakcsoportok szerint jelentősen, kb. 2000 kötetesre bővítettük. Jelenleg magában foglalja elsősorban idegen nyelveken a műszaki tudományok segédkönyveit, kézikönyveit, monográfiákat, szakszótárakat, általános szótárakat, táblázatokat, grafikonokat stb. tematikusan kapcsolódva az egyes tudományágakhoz, ezzel is elősegítve az elmélet és gyakorlat összefüggéseinek feltárását.

KÉZIKÖNYVTÁRUNK SZAKCSOPORTJAI:

marxizmus-leninizmus /6 fm/	bányászat, geológia /2 fm/
általános és műszaki lexikonok /17 fm/	kohászat, anyagismeret /2 fm/
szótárak /16 fm/	élelmiszeripar /1 fm/
kémia, vegyipar /26,5 fm/	építészet, építő-
gyógyszertan /2 fm/	anyagipar /7 fm/
fizika, műszeripar /8 fm/	épületgépészet /1 fm/
műanyagipar /1 fm/	könnyűipar /3 fm/
matematika /2 fm/	gépészet /10 fm/
elektrotechnika /2 fm/	közlekedés /5 fm/
híradástechnika /6 fm/	magyar szabványok gyűjteménye /2 fm/

a Magyar Tudományos Akadémia kiadványainak különlenyomatai /1 fm/

Az OMK olvasóterme a szabadpolcokkal

Darabos É.: A könyvállomány jobb kihasználásáért

Mint látható, külön részt alkotnak a szakmai csoportok mellett az általános és műszaki lexikonok, a különlenyomatok, a szabványgyűjtemény, valamint a marxizmus-leninizmus alapvető művei. Utóbbi annak ellenére, hogy könyvtárunk műszaki profilu, a jövőben jelentős bővítésre szorul, hiszen minden szocialista könyvtárban - profiltól függetlenül - alapvető követelmény a marxista művek igényes gyűjteménye. Különös jelentősége van ennek egy műszaki könyvtárban, ahol a látogatók egy része gazdasági-ideológiai szemlélete bizonyos mértékű korlátozottsága miatt - hajlamos egyoldalubb szakmai nézőpontok előtérbe helyezésére. Végül, de nem utolsósorban lényeges ez az egyetemi hallgatók nevelése szempontjából is.

A kézikönyvtári gyűjteményben kaptak helyet a leggyakrabban keresett művek duplumpéldányai is. Ugyanakkor a raktárban lévő példányok kölcsönözhetőek, míg a szabadpolcra helyezett kézikönyvek csak helybenolvasás céljára vehetők igénybe. E gyűjtemény állandó jelleggel tárol az olvasóteremben, rendszeres fejlesztésére nagy gondot fordítunk, cserét csak az egyes művek újabb kiadásai esetén hajtunk végre.

Valamennyi szakcsoport meghatározott színű ún. "gallért" /3 cm-es papírcsik/ kapott, és az egyes csoportokon belül a könyveket folyamatosan számoztuk. A szabadpolcos könyvtár kiépítésekor nem hanyagoltuk el a tartalmi szempontok mellett az esztétikai követelményeket sem, ami a színes papírcsikkel való díszítés is elősegített.

A szabadpolc-rendszer köztudomásúan a böngészést szolgálja. Az olvasó minden korlátozás nélkül saját maga veheti le a könyvet a polcról, olvasgathatja. Egyetlen kikötésünk az, hogy az olvasó a polcra levett könyvet ne tegye vissza - hanem, mint a kérilapra kiadott műveket - adja át az olvasótermi felügyelőnek. Ez az óhajunk sajnos nem talált eddig visszhangra, pedig fontos volna ez az olvasóterem rendje miatt, az állományvédelem, illetve az ellenőrzés szempontjából. Továbbá azért is, mert a szabadpolc-igénybevételéről így tudnánk pontosabb képet nyerni. Új szolgáltatásunkról, illetve használatáról olvasóink részére külön Utmutatót készítettünk.

Eddigi megfigyeléseink alapján is megállapíthatjuk, hogy olvasótermünk jellege bizonyos mértékig megváltozott, az ott tárolt több mint 5000 kötet könyv következtében referenz tevékenységre is szükség van. Tekintettel arra, hogy külön munkakerőt e célra nem tudtunk beállítani, átmenetileg azt a megoldást választottuk, hogy találkozási időben az egyik referenzes munkatársunk teljesít az olvasóteremben egyelőre napi egy órai szolgálatot. A gyakorlat fogja eldönteni, hogy az új szabadpolcos rendszer milyen hatással lesz olvasóink összetételének alakulására, a használt könyvanyagra, beszerzési munkákra stb. Ugy gondol-

juk, hogy azzal, hogy magukat a könyveket vehetik kézbe az olvasók, több lehetőség nyílik arra is, hogy állományunk eddig kevésbé használt részének a forgalma is fellendüljön. Általában tapasztalható, ha egyelőre még számokkal nem is tudjuk alátámasztani, hogy olvasóink szinte egyöntetűen örömmel fogadták, igen jó gondolatnak tartják új szabadpolcos könyvtárunkat. Kikértük több olvasónk /mérnök, kutató stb./ véleményét, akik egyhanguan helyeslik új szolgáltatásunkat, szívesen böngésznek a könyvek között, és annak ellenére, hogy az új beszerzésű könyvek csoportja - mint említettük - nincsen szakosítva, szívesebben használják, mintha csak a katalógusban kellene tájékozódniuk. Gyakran előforduló eset volt eddig, hogy az olvasó több könyvet pusztán a cím után kért ki, és magának a könyvnek a kézbe vétele után derült ki, hogy nem arra van szüksége. Ezt a problémát a szabadpolc-rendszer feltétlenül kiküszöböli.

Mutatkozott némi aggály a szabadpolccal szemben állományvédelmi vonatkozásban. De megvalósításával végül is bizalmat szavaztunk az olvasónak. Természetesen az olvasótermi felügyelőnek figyelemmel kell kísérnie a könyvek használatát, ugyanakkor azzal, hogy kis formátumu zsebkönyveket alig tettünk ki, igyekeztünk a könyvek "elveszését" eleve megakadályozni. A könyvek esetleges eltulajdonításáról tapasztalatok még nem állnak rendelkezésre, bizunk abban, hogy nem is lesznek ilyen irányú kellemetlen felfedezéseink.

Reméljük, hogy a könyvtári munka korszerű továbbfejlesztésére irányuló kísérletünk beválik, sikerül - olvasóink szakirodalmi igényeit szem előtt tartva - a könyvek minél gyorsabb, jobb felhasználását elősegíteni, hatékonyságukat növelni. A felmerülő problémákról, jó vagy rossz tapasztalatainkról - úgy gondoljuk - kb. egy félév múlva már részletesebben tudunk beszámolni.

Végül néhány szót arról, hogy a nagyobb, esetleg olvasóteremmel rendelkező műszaki könyvtárak hogyan valósíthatják meg szabadpolcos könyvtárukat. Elképzelhető, hogy - persze kisebb méretekben, mint az OMK-ban - de ugyancsak két csoportban /kézikönyvtári művek, új beszerzések/ szabadpolcos könyvtárat állítanak fel. Amennyiben erre sincs lehetőség, akkor az új beszerzésű művekből rendszeres, állandó kiállítást rendezhetnek; ez utóbbi, ha nem is teljes rendszerességgel, de több könyvtárban megvalósult már. Ehhez a megoldáshoz még külön olvasóteremre sincs szükség. Kíváncsok volna, ha néhány könyvtár folytatna ilyenirányú kísérleteket, hogy ezeknek a tapasztalatoknak felhasználásával a szabadpolc-rendszer a könyvtárak többségében elterjedjen.

Darabos Éva